

dr Aleksandra Jasińska-Maciażek

Uniwersytet Warszawski, Wydział Pedagogiczny

Joanna Stelmach

Uniwersytet Warszawski, Wydział Pedagogiczny

Jakie prace domowe wspierają szkolne uczenie się?

Wiele osób, szczególnie nauczycieli, postrzega pracę domową jako nieodłączny element nauczania (Dolata i in., 2015). Czy w istocie jest jednak niezbędna? Uczniowie poświęcają na nią sporą część swojego czasu. Jak pokazało badanie PISA, polscy 15-latkowie spędzają na odrabianiu prac domowych ok. 6,5 godz. tygodniowo (OECD, 2013), czyli znacznie więcej niż ich rówieśnicy z większości krajów OECD (Jakubowski i Wiśniewski, 2017). Czy ten czas dodatkowej nauki jest owocnie wykorzystywany? Co można zrobić, by prace domowe uczynić skuteczniejszym narzędziem wspierającym uczniów w uczeniu się? Odpowiedzi m.in. na te pytania poszukiwano w ramach projektu „Ostrołęckie obserwatorium oświatowe”, prowadzonego od 2019 r. we współpracy Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu Warszawskiego z Urzędem Miasta Ostrołęki. Badanie dotyczące prac domowych przeprowadzono w roku szkolnym 2021/2022 z udziałem ósmoklasistów (N=576) publicznych szkół podstawowych w Ostrołęce i ich rodziców. Odpowiedzi na pytania ankietowe rodziców i uczniów połączono z wynikami egzaminu ósmoklasisty.

Badanie wykazało, że częstotliwość zadawania prac domowych nie jest powiązana z wynikami nauczania, samoregulacją poznawczą oraz motywacją do uczenia się języka polskiego i matematyki (częstsze prace domowe z języka angielskiego były jednak pozytywnie skorelowane z korzystniejszym profilem motywacji do uczenia się). Co czwarty uczeń regularnie odpisuje prace domowe z języka polskiego i matematyki od kolegów lub korzysta z gotowych rozwiązań z internetu (samodzielność odrabiania pracy domowej z języka angielskiego jest większa). Uczniowie, których rodzice kontrolują, czy dziecko odrabia prace domowe, osiągają niższe wyniki w nauce. Ponadto uczniowie z rodzin o niższym statusie społeczno-ekonomicznym mniej czasu poświęcają na wykonywanie zadań domowych niż ich rówieśnicy pochodzący z bardziej uprzywilejowanych środowisk. Wyniki te powinny skłaniać do refleksji nad zasadnością prac domowych, szczególnie tych zadawanych jako element szkolnej rutyny.

Badanie wykazało również, że zaangażowanie w wykonywanie prac domowych (odrabianie ich samodzielnie, odrabianie zadań dla chętnych, z troską o jakość, nieodpisywanie) jest pozytywnie powiązane z osiągnięciami szkolnymi oraz samoregulacją poznawczą, która także pomaga osiągać wyższe wyniki. Dodatkowo otrzymywanie od nauczyciela informacji zwrotnych o pracach domowych (co jest dobrze, co nie i jak poprawić) pomaga, w przypadku języka polskiego, osiągać lepsze wyniki nauczania.

W badaniu nie znaleziono dowodów na to, by więcej prac domowych mogło przekładać się na wyższe osiągnięcia uczniów. Natomiast dobra jakościowo praca domowa może wspierać uczenie się oraz kształtować umiejętność zarządzania tym procesem. Na pewno musi to być praca domowa angażująca uczniów, którą będą chcieli wykonać samodzielnie. Warto także tak planować prace domowe, by móc przekazać o nich wspierającą informację zwrotną. Praca domowa przyniesie efekty, jeśli jej cel będzie znany i przyjęty zarówno przez nauczyciela, jak i uczniów (Moss i Brookhart, 2014) oraz powiązany z celem przeprowadzonej lekcji. Skupienie się na celu edukacyjnym (merytorycznym) pracy domowej może również skutkować mniejszą liczbą zadań do wykonania.

Zmiana podejścia do zadawania prac domowych może również wynikać z wprowadzenia całościowego, nowatorskiego systemu pracy. Inspiracji szukaliśmy m.in. w metodzie odwróconej klasy (ang. *flipped classroom*) (Bergmann i Sams, 2014), w której zamieniono miejscami część wykładową lekcji oraz pracę domową polegającą na wykonywaniu zadań związanych z poznawaną w czasie lekcji teorią. Teraz uczniowie zapoznają się z teorią w domu, np. poprzez oglądanie filmów nagranych przez nauczyciela, a trudniejszą część, związaną z zastosowaniem nowo zdobytej wiedzy i ćwiczeniem umiejętności, wykonują w klasie, pod okiem nauczyciela. W takim systemie uczniowie są w stanie samodzielnie wykonać pracę domową i widzą tego efekty. Z kolei Peter Liljedahl, twórca metody myślącej klasy, proponuje zmienić termin „praca domowa” na zestaw zadań „sprawdź, czy rozumiesz” (Liljedahl, 2023). Reguły tych zadań zawarte są w nowej nazwie – to uczeń sam sprawdza, czy zrozumiał zagadnienie, nauczyciel nie kontroluje tego procesu, nie sprawdza zadań i nie ocenia ich. Dostarcza jedynie uczniom odpowiedzi (lub – po pewnym czasie – rozwiązań) do samosprawdzenia. Okazuje się, że rośnie liczba uczniów wykonujących zadania podsumowujące (niekoniecznie w domu) samodzielnie. Uczniowie, którzy i tak nie odrabiali prac domowych, nie są zmuszani do wykonywania działań pozornych, takich jak spisywanie zadań od kolegów bądź z internetu pod groźbą kary (negatywnej oceny).

Opisane wyżej metody są przykładami efektów, jakie przynosi krytyczne spojrzenie na elementy zakorzenione w tradycji szkolnictwa, takie jak prace domowe, którym właśnie się przyglądamy. Podjęto próby zmian zgodnie z zaplanowanym celem i spowodowały one wzrost skuteczności działań nauczycieli i uczniów.

Literatura cytowana w abstrakcie:

- Bergmann, J., Sams, A. (2014) *Flipped Learning: Gateway to Student Engagement*. International Society for Technology in Education. Flipped Learning: Gateway to Student Engagement - Jonathan Bergmann, Aaron Sams - Google Książki
- Dolata, R., Grygiel, P., Jankowska, D., Jarnutowska, E., Jasińska-Maciążek, A., Karwowski, M., Modzelewski, M., & Pisarek, J. (Red.). (2015). *Szkolne pytania: Wyniki badań nad efektywnością nauczania w klasach IV-VI*. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.

- Jakubowski, M., & Wiśniewski, J. (2017). *Zadawać czy nie? Prace domowe w świetle badań* (Policy Note 3/2017). Evidence Institute. <https://www.evidin.pl/wp-content/uploads/publications/policy-notes/EI-Policy-Note-3-I-1.pdf>
- Liljedahl, P. (2023) *Budowanie myślących klas na lekcjach matematyki. 14 praktyk nauczycielskich wspierających uczenie się: dla szkół podstawowych i średnich*. Warszawa: Fundacja Dobrej Edukacji
- Moss, C. M., Brookhart, S. M. (2014) *Cele uczenia się. Jak pomóc uczniom zrozumieć każdą lekcję*. Warszawa: Centrum Edukacji Obywatelskiej
- OECD. (2013). *PISA 2012 Results: What Makes Schools Successful (Volume IV): Resources, Policies and Practices*. OECD. <https://doi.org/10.1787/9789264201156-en>